

Tys, københavn, februar 2015

Dysser, skålsten og samtidskunst.

Bor man i DK i provinsen, er der langt til Berlin, New York og det blomstrende kunstliv i storbyerne. Heldigvis har vi noget der kompenserer dette savn, for rundt omkring i mark og skov, ligger i tusindvis af ruiner og rester af stor kunst skabt for mange tusind år siden. Og det er endda en international en af slagsen, da man også den gang levede i i store sammenhængende kulturer.

Disse billeder i TYS , er led i en slags samtidskunstnerisk opdagelses rejse i fortiden. Hvor jeg de sidste 30 år, i perioder, har opsøgt dysser og skålsten i mit nærområde og hvor jeg nu ellers har befundet mig.

Dysserne er næsten alle kendte og registreret af arkæologerne, mens man sagtens kan finde skåle og skålsten der ikke er beskrevet og altså ukendte.

Fra mine forældre har jeg arvet interessen for arkæologi, kunst og alle de forunderlige ting der er skabt af vores brødre og søstre lige siden vi blev mennesker. En inspiration i mit liv og arbejde. Og hvorfor og hvordan og hvad der mon ligger bag .

Om man med kunstens øjne kunne finde eller se ting , arkæologer og andre interesserede ikke lagde mærke til eller fandt vigtige.

Der er mange kolleger der gennem tiden har ladet sig inspirere af vores fælles fortid. F. eks J.T. Lundbye med sine romantiske landskaber og Skeel og Skrivners udstilling på Glyptoteket i 80erne, hvor de lagde polerede stenøkser og små regnemaskiner (før mobilalderen) ved siden af hinanden én masse, i glasmontre, det mest moderne design ved siden af det ældste.

Det har også været en måde at finde et menings fyldt frirum, uden dogmer og forudfattede meninger. Uden hele den stupide europæiske herrefolks mentalitet. At nogen mennesker har mere ret til det korte liv end andre. At nogen danskere er mere danske end andre og således har en gud given ret, til en større godtgørelse fra den fælles kasse. Skønt alle danske statsborgere, med hver vores evner- hver dag - hele livet - gør vores bedste, for på ansvarlig vis at sørge for os selv, familien og dermed- den fælles velfærd.

Og uden de store ekspeditions udgifter, har jeg kunnet drage på rigtig opdagelse med ungerne om søndagen.

Et skåltegn er en lille cirkelrund fordybning hugget ind i en sten eller en klippeflade. Stenene er i Danmark, mest bevaret på stendysser og steder der ikke har været dyrket. Nogle er genanvendt til runesten eller mindesten , andre er bevaret på museer, ved kirker og hos private.

Der kan være fra en til mange hundrede skåle. De største omkring 10 cm i diameter, de aller fleste omkring 3-5 cm.

På Christiania så jeg engang omkring 1990 en smuk skålsten ligge i nærheden af deres fællesbad. Og under indflydelese af den lokale urt, lagde jeg mærke til at de ikke bare sad tilfældigt spredt ud over hele stenen, men helt tydeligt var hugget i et eller andet slags system, i linier og små klynger, parvis , trekant, 3 - 4 på linie osv.

Og siden har jeg forsøgt at sammenligne de sten jeg siden har fundet og opsøgt, for at se om der er ligheder. De må have haft et eller andet på hjerte, de gerne ville fortælle andre.

For at kunne sammenligne, har jeg med kridt malet og tegnet skålene op og for det meste malet en nordpil på før fotografering. Nogen gange med kunstigt lys.

Det er et stort arbejde der kræver tid og overskud, og faktisk uoverskueligt for ét menneske. Jeg har endnu ikke fundet et svar. De er lavet over så langt et tidsrum, at de måske har skiftet betydning undervejs, og der er nogen gange hugget nye over el ved siden af de gamle. Men jeg har fået et helt nyt syn på disse gamle steder.

De ældste skåltegn i Europa er lavet af Neandertalerne i Frankrig, ved La Ferrassie. (Ca 60.000 f.kr) Her har man udgravet en ca 1m lang sten, der lå med skålene ned ad, over en barnegrav. Den har 20 skåle hugget ind. Et stort, et mindre, og rundt om sidder 16 små, arrangeret i 8 meget tydelige par.

Og skålenes størrelse og forholdet med; nogle få store og mange små skåle, arrangeret i forskellige grupper, svarer til Christiania stenen (der måske er fra stenalderen?) og faktisk til alle de skåltegn man siden kan finde. Dog med mange varianter.

Man har fornylig fundet neandertal-gen i nutidens mennesker, men vi arvede åbenbart også noget af deres kunstpraksis og religiøse tankegods, eller hvad?

I Danmark holdt man ifølge arkæologerne, op med at lave dem efter bronzealderen.

I Afrika bruges de stadig f.eks som stone gongs, i Columbia kaster indianerne, stadig en perle i et vandfyldt skåltegn og spår i boblerne om dagen og vejen.

De findes i de fleste verdensdele, men hvordan skelner man lige mellem dem?

Der er en både magisk og hellig aura, omkring disse sten og dysser. Men samtidig en helt nede på jorden, hverdagsagtig glæde og respekt for livet, moder jord og de afdøde venner.

De udstråler et åndeligt og menneskeligt overskud. De brugte enorme anstrengelser på at finde, flytte og placere mange tons tunge sten - så de lå helt rigtigt - på millimeter- og mange er blevet liggende i 5000 år uden at synke.

Og ligesom i Bretagne har man måske anvendt en ældre kulturs sten og helligsteder til at bygge deres egne. (Kilde: Flemming Kaul) Vores kristne kirker ligger også på gamle hellige steder.

Mange frygter de fremmede, men vi er jo selv en del af nogen der indvandrede og overtog - mere eller mindre voldeligt - det vi nu kalder Danmark.

(citater: »Man skal tænke på, at vi havde en tidlig landbrugskultur på det tidspunkt, og man skulle umiddelbart tro, at det primære fokus simpelthen var på at overleve og føre slægten videre.

Alligevel byggede de 40.000 jættestuer og andre storstensgrave, og det indikerer en meget kraftig styring og en organiseret indsats, der for mig at se sætter stenalderkulturen i et nyt lys,« fortæller arkæolog Claus Clausen.) Der har opdaget at jættestuernes indgange, er lagt efter de blodrøde fuldmåne-opgange, som i en fast cyklus, optræder forskellige steder på horisonten.

I P.V: Globs bog "Helleristninger" kan man finde smukke billeder og angivelser af hvor de kendte skålstene findes.

Jeg har også benyttet Nettet : "Fund og fortidsminder", og mange andre kilder.

Undervejs har jeg lagt mærke til andre ting; at nogen af de store overliggere, i det rigtige lys, har menneskelignende eller dyre lignende træk. Og hvis man se på dem i mørke med lys der efterligner ild (ide: Valdemar Kristensen), så stiger forundringen.

En besjælet natur - der genfindes bl.a. hos Samerne i nord, og i baroktidens Europa (cit: Elena Ortiz).

I Lascaux hulen (se filmen: www.lascaux.culture.fr) er nogen af de helt sublime mesterværker signeret, med tydelige individuelle "tags", som går igen på noget af værktøjet. Så en form for skrift eller tegnsprog kan man også have arvet fra de neandertalere, som jeg tror malede billederne.

Men det er en helt anden historie.

m.r.olsen 2015